

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

LWR – 4101-027-02/2014

P/14/044

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

ul. Marszałka J. Piłsudskiego 15/17, 50-044 Wrocław

T +48 71 711 83 00, F +48 71 711 83 50

lwr@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/044 – Readaptacja społeczna skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	1. Renata Kojro, starszy inspektor kp., upoważnienie do kontroli nr 89847 z dnia 22 września 2014 r. 2. Grzegorz Fikus, młodszy inspektor kp., upoważnienie do kontroli nr 89852 z dnia 6 października 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Zakład Karny nr 2 we Wrocławiu, ul. Fiołkowa 38, kod pocztowy 52-239 Wrocław (dalej: „Zakład Karny”, „Zakład” lub „ZK”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	płk Wiesław Oleksiak, Dyrektor Zakładu Karnego nr 2 we Wrocławiu (od 1 października 2014 r. i nadal) ¹ . (dowód: akta kontroli str. 5-7)

I. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli oceniając² działalność ZK nr 2 we Wrocławiu w zakresie readaptacji społecznej skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności stwierdza, że w latach 2012-2014 była podejmowana praca ze skazanymi, mająca na celu ułatwienie im readaptacji społecznej po opuszczeniu jednostki penitencjarnej, w szczególności poprzez motywowanie do pracy, zapewnienie skazanym odpowiedniej infrastruktury umożliwiającej wykonywanie pracy odpłatnej i nieodpłatnej, umożliwianie edukacji osadzonym, kształtowanie właściwych postaw dzięki uczestnictwu w programach readaptacyjnych. Skazanym zapewniono także odpowiednią infrastrukturę do kontaktów z rodziną, zajęć kulturalno-sportowych, edukacyjnych i odbywania praktyk religijnych. W Zakładzie funkcjonował system kontroli, który umożliwiał bieżące rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów w pracy funkcjonariuszy, podejmowano współpracę z podmiotami zewnętrznymi w zakresie readaptacji społecznej skazanych oraz prawidłowo wykorzystywano Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Penitencjarnej. Wyniki kontroli wskazują jednakże, że nie wszystkie objęte badaniem, przygotowane i realizowane w jednostce penitencjarnej programy sprzyjały przygotowaniu do readaptacji społecznej skazanych oraz na uchybienia dotyczące jakości poszczególnych elementów opracowanych i realizowanych programów. Wyniki kontroli wykazały także, że wystąpiły przypadki wyznaczania w Indywidualnych Programach Oddziaływania (dalej: „IPO”) zadań, które nie były związane z wyeliminowaniem przyczyn popełnionych przez skazanych przestępstw oraz nie były związane z naprawieniem szkody wyrządzonej przestępstwem. Ponadto NIK pragnie

¹ pplk Andrzej Stanejko, Dyrektor Zakładu Karnego nr 2 we Wrocławiu do 30 września 2014 r.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie. W tym przypadku zastosowano ocenę opisową.

zauważyć, że skuteczna praca z osadzonymi mogła być utrudniona z powodu dużej liczby osadzonych przypadającej na jednego wychowawcę i psychologa.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Ustalenia wstępne

Opis stanu faktycznego

Zakład Karny nr 2 we Wrocławiu jest jednostką typu półotwartego z jednym oddziałem otwartym. Zakład przeznaczony jest dla skazanych mężczyzn, recydywistów penitencjarnych. W ZK nie funkcjonuje oddział dla szczególnie niebezpiecznych przestępców. Zakład nie posiadał oddziału zamiescowego. Zakład utworzono Zarządzeniem³ Ministra Sprawiedliwości (dalej: „MS”) w dniu 28 lutego 1995 r.

(dowód: akta kontroli str. 8, 79-80)

Stan zaludnienia w ZK przedstawiał się następująco:

- na dzień 31 grudnia 2012 r. – 645 osadzonych,
- na dzień 31 grudnia 2013 r. – 590 osadzonych,
- na dzień 30 czerwca 2014 r. – 622 osadzonych.

Według stanu na dzień 30 września 2014 r. 27 osadzonych posiadało wyrok pozbawienia wolności na okres pięciu lat lub wyższy⁴. W Zakładzie nie osadzono skazanych na karę 25 lat i dożywotniego pozbawienia wolności.

Według stanu na dzień 30 września 2014 r., spośród skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności 25 skazanych odbywało karę w systemie programowanego oddziaływania⁵, a dwóch w systemie zwykłym⁶. Pośród ww. skazanych żaden nie odbywał kary w systemie terapeutycznym.

W ZK wg stanu na dzień 30 września 2014 r., spośród skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności, w oddziałach Zakładu typu półotwartego karę odbywało 19, a w oddziale typu otwartego ośmiu osadzonych⁷.

(dowód: akta kontroli str. 122)

Spośród skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności wg stanu na dzień 30 września 2014 r.⁸ nie było osób skazanych za przestępstwa określone w art. 197-203 *Kodeksu karny*⁹ (dalej: „KK”), popełnionych w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych.

(dowód: akta kontroli str. 118-119, 122)

Instytucją przygotowania do zwolnienia określoną w art. 164 *Kodeksu karny wykonawczy*¹⁰ (dalej: „KKW”) objęto ogółem: w 2012 r. – 20 osadzonych, w 2013 r. – 18 osadzonych i w I półroczu 2014 r. – dziewięciu osadzonych, w tym: **[1]** liczba osób objętych przygotowaniem do zwolnienia przez Komisję Penitencjarną ZK w 2012 r. wynosiła 18 skazanych, w 2013 r. – 14 i w I półroczu 2014 r. – siedmiu; **[2]** jedną osobę w 2013 r. objęto przygotowaniem do zwolnienia przez Sąd Penitencjarny (w roku 2012 i w I połowie roku 2014 nie było takich przypadków); **[3]** liczba osób przeniesionych do ZK z nałożonym okresem przygotowania w 2012 r. wyniosła dwie osoby, w 2013 r. – trzy osoby i w I półroczu 2014 r. – dwie osoby.

³ Nr 7/95/CZZK w sprawie utworzenia Zakładu Karnego we Wrocławiu oraz zniesienia oddziału zewnętrznego we Wrocławiu z dnia 28 lutego 1995 r.

⁴ Wg stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. – 24 osadzonych.

⁵ Wg stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. – 20 osadzonych.

⁶ Wg stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. – 4 osadzonych.

⁷ Wg stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. odpowiednio – 20 i czterech osadzonych.

⁸ Stan również na dzień 30 czerwca 2014 r.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r., Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r., Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.

Spośród osadzonych skazanych na kary wieloletniego pozbawienia wolności, instytucją przygotowania do zwolnienia, określoną w art. 164 *KKW*, objęto w 2012 r. – dwóch osadzonych, w 2013 r. – trzech osadzonych (w I półroczu 2014 r. nie było takich osób). W tym: liczba osób objętych przygotowaniem do zwolnienia przez Komisję Penitencjarną ZK w 2012 r. – dwie, w 2013 r. – trzy. W badanym okresie nie było przypadków objęcia przygotowaniem do zwolnienia przez Sąd Penitencjarny oraz przypadków przeniesienia z nałożonym okresem przygotowania.

W stosunku do w/w skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności ustalono różne okresy przygotowania do zwolnienia¹¹. Jak wyjaśnił Z-ca Dyrektora ZK różne okresy wynikały w szczególności z terminu nabycia formalnych uprawnień do warunkowego przedterminowego zwolnienia, który jest wyliczany z orzeczeń osadzonego, jak również sytuacji prawnej osadzonego.

(dowód: akta kontroli str. 126, 127, 130)

W ZK znajdują się dwa oddziały penitencjarne: OP-1 (osiem oddziałów półotwartych w pawilonach A, B, C i D dla skazanych mężczyzn recydywistów penitencjarnych) oraz OP-2 (trzy oddziały półotwarte w pawilonach E i F i jeden otwarty w pawilonie E dla mężczyzn recydywistów penitencjarnych). Zakład nie posiada oddziałów terapeutycznych.

(dowód: akta kontroli str. 79, 95)

W Zakładzie nie ustalono wewnętrznych uregulowań w zakresie readaptacji społecznej skazanych, ponieważ jak wyjaśnił Z-ca Dyrektora Zakładu zakres ten reguluje Zarządzenie nr 2 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie *szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych*.

(dowód: akta kontroli str. 132)

Stan zatrudnienia w ZK przedstawiał się następująco:

Liczba zatrudnionych funkcjonariuszy i pracowników cywilnych:

[1] na dzień 31 grudnia 2012 r. – 144 osoby, w tym 130 funkcjonariuszy i 14 pracowników cywilnych; **[2]** na dzień 31 grudnia 2013 r. – 146 osób, w tym 132 funkcjonariuszy i 14 pracowników cywilnych; **[3]** na dzień 30 czerwca 2014 r. – 144 osoby, w tym 133 funkcjonariuszy i 11 pracowników cywilnych;

Liczba etatów funkcjonariuszy i pracowników cywilnych wynosiła:

[1] na dzień 31 grudnia 2012 r. – 140 etatów, w tym 130 funkcjonariuszy i 10 pracowników cywilnych; **[2]** na dzień 31 grudnia 2013 r. – 141 etatów, w tym 132 funkcjonariuszy i dziewięciu pracowników cywilnych; **[3]** na dzień 30 czerwca 2014 r. – 139 etatów, w tym 133 funkcjonariuszy i sześciu pracowników cywilnych.

Liczba wakatów w przeliczeniu na etaty wynosiła:

[1] na dzień 31 grudnia 2012 r. – jeden wakat pracownika cywilnego; **[2]** na dzień 31 grudnia 2013 r. oraz na dzień 30 czerwca 2014 r. nie było wakatów w etatach.

(dowód: akta kontroli str. 128)

W Zakładzie (według stanu na dzień: 31 grudnia 2012 r. i 2013 r. oraz 30 czerwca 2014 r.) zatrudnionych było 13 wychowawców. Wszyscy pracowali w dziale penitencjarnym, w tym 11 wychowawców pracujących na poszczególnych oddziałach działu penitencjarnego¹² oraz dwóch wychowawców zajmujących się

¹¹ Dla trzech skazanych po pięć miesięcy i po jednym skazanym na: trzy i sześć miesięcy.

¹² Wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. i 2013 r. - siedmiu na OP-1 i czterech na OP-2, wg stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. - sześciu na OP-1 i pięciu na OP-2, tzw. wychowawcy „liniowi”.

sprawami kulturalno-oświatowymi, sportem, biblioteką oraz pomocą postpenitencjarną¹³.

W ZK (według stanu na dzień: 31 grudnia 2012 r. i 2013 r. oraz 30 czerwca 2014 r.) zatrudnionych było dwóch psychologów pracujących w dziale penitencjarnym.

(dowód: akta kontroli str. 128, 129, 616-618)

Liczba skazanych zwolnionych po wieloletnich wyrokach pozbawienia wolności wynosiła odpowiednio:

- w 2012 r. – 19 osób, w tym: zwolnionych w związku z odbyciem kary – jedna osoba, w związku z orzeczeniem w stosunku do nich warunkowego przedterminowego zwolnienia – 15 osób, w związku z innymi okolicznościami – trzy osoby;

- w 2013 r. – 24 osoby, w tym: zwolnionych w związku z odbyciem kary – trzy osoby, w związku z orzeczeniem w stosunku do nich warunkowego przedterminowego zwolnienia – 17 osób, w związku z innymi okolicznościami – cztery osoby;

- w I półroczu 2014 r. – osiem osób, w tym: zwolnionych w związku z odbyciem kary – cztery osoby, w związku z orzeczeniem w stosunku do nich warunkowego przedterminowego zwolnienia – trzy osoby, w związku z innymi okolicznościami – jedna osoba.

(dowód: akta kontroli str. 126)

W okresie objętym kontrolą zagadnienia związane z niniejszą kontrolą były m.in. przedmiotem sześciu kontroli przeprowadzonych przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu. W kontrolach tych nie stwierdzano nieprawidłowości, a jedynie w przypadku czterech - uchybienia. W związku z tym wydane zostały zalecenia dotyczące m.in. [1] załatwiania próśb, wniosków osadzonych zgodnie z Instrukcją nr 2/12 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, [2] przyjęcia definicji osoby bliskiej zgodnie z pismem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 sierpnia 2011 r.¹⁴; [3] korekty nazwy w jednym z programów resocjalizacji dla sprawców przemocy domowej, [4] wzmoczenia oddziaływań penitencjarnych wobec sprawców przemocy domowej, [5] opracowania i systematycznej realizacji programu resocjalizacji, dotyczącego integracji rodzin, [6] przestrzegania zasad opracowywania Indywidualnych Programów Oddziaływania. ZK informował Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu o sposobie zrealizowania wniosków i zaleceń pokontrolnych.

Zakład w okresie objętym kontrolą został dwukrotnie skontrolowany przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej¹⁵. Podczas tych kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości i uchybień skutkujących koniecznością wydania poleceń pokontrolnych.

Ponadto w badanym okresie Zakład wizytowany był przez Wojskowy Sąd Garnizonowy we Wrocławiu i sędziego wizytatora ds. penitencjarnych Sądu

¹³ W dziale penitencjarnym dwóch wychowawców zajmuje się działalnością kulturalno-oświatową oraz pomocą postpenitencjarną, w zakresach czynności rozdzielono im działalność ds. sportu i ds. biblioteki.

¹⁴ BDG-070-64/11/582.

¹⁵ W tym: w zakresie realizacji zadań związanych z wnioskami o wypłatę ryczałtu, wynikających z przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 23 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywiezionych Zakładów Pracy (Dz. U. poz. 103 ze zm.) oraz zarządzeń Dyrektora Generalnego Służby Więziennej dotyczących działalności Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywiezionych Zakładów Pracy; w zakresie poziomu zatrudnienia poza terenem zakładu na przestrzeni roku 2011 i w okresie od stycznia do kwietnia 2012 r. na podstawie danych ze sprawozdań MS ZK-2, sprawdzenia realizacji zapisów umów i porozumień zawieranych przez Dyrektora Zakładu z kontrahentami i podmiotami poza więziennymi oraz działań podejmowanych przez jednostkę w celu propagowania i upowszechniania zatrudnienia skazanych .

Okręgowego we Wrocławiu. Wizytacje te zakończone zostały ocenami pozytywnymi, tj. nie stwierdzano nieprawidłowości i nie formułowano zaleceń powizytacyjnych.

(dowód: akta kontroli str.404-410, 411-487)

2. Warunki bytowe osób skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności w zakładach karnych.

Opis stanu
faktycznego

Liczba miejsc przeznaczonych do zakwaterowania osadzonych na dzień 31 grudnia 2012 r. wynosiła 659¹⁶ miejsc, natomiast na 31 grudnia 2013 r. oraz 30 czerwca 2014 r. - 636¹⁷ miejsc.

(dowód: akta kontroli str. 536-537, 816-823)

Na dzień 30 czerwca 2014 r. Zakład dysponował 104¹⁸ celami mieszkalnymi (o łącznej powierzchni 2 039,89 m²), w tym: czterema celami jednoosobowymi (21,1 m²), 95 celami wieloosobowymi (1 932,01 m²) i czterema celami dla chorych (60,71 m²), jedno pomieszczenie¹⁹ zostało zaadoptowane na cele mieszkalne (26,07 m²). ZK nie dysponował celami dla osób niepełnosprawnych oraz celami izolacyjnymi.

(dowód: akta kontroli str. 536-537, 566-579, 816-823)

Na podstawie przeprowadzonych oględzin 10 cel mieszkalnych²⁰ (w których przebywał co najmniej jeden skazany na wieloletnią karę pozbawienia wolności) oraz na podstawie ewidencji prowadzonej w ramach systemu informatycznego stwierdzono, że w badanych pomieszczeniach przestrzegana była norma 3m² powierzchni przypadającej na skazanego.

(dowód: akta kontroli str. 542, 543, 544-547, 548-557)

Na potrzeby działalności kulturalno-oświatowej jednostka dysponowała pięcioma świetlicami²¹, trzema salami zajęciowymi²² oraz czytelnią, z których korzystać mogli skazani, wyrażający wolę uczestnictwa w zajęciach. W salach zajęciowych i czytelnii była także możliwość realizowania działalności społecznej. Potrzeby z zakresu kultury fizycznej mogły być realizowane przy wykorzystaniu pięciu obiektów sportowych, (w tym: sali sportowej wraz z zapleczem i obiektami znajdującymi się poza budynkami: boiska do piłki nożnej, boiska do siatkówki plażowej, placu do gry w koszykówkę²³ oraz osłoniętej wiatą siłowni). Na realizację działalności związanej z pracą zatrudnionych osadzonych pozwalały obiekty takie jak biblioteka, radiowęzeł, sala widzeń, dziewięć pomieszczeń działu kwatermistrzowskiego²⁴, ambulatorium, fryzjernia, pomieszczenia administracyjne. Potrzeby związane z nauczaniem osadzonych, na podstawie harmonogramów kursów i szkoleń, realizowane były na dwóch salach zajęciowych²⁵ i sali komputerowej z dziesięcioma stanowiskami komputerowymi i jednym stanowiskiem dla prowadzącego zajęcia. Korzystanie z wolności religijnej realizowane było w znajdującej się na terenie Zakładu kaplicy oraz w miarę potrzeb - czytelnii,

¹⁶ Nominalnie 628 miejsc. Cztery pomieszczenia były tymczasowo (na wypadek zjawiska przeludnienia) zaadoptowane na cele mieszkalne (pojemność łączna: 31 miejsc, powierzchnia łączna: 96,67 m²).

¹⁷ Nominalnie 628 miejsc. Jedno z pomieszczeń zostało tymczasowo (na wypadek zjawiska przeludnienia) zaadoptowane na cele mieszkalną (pojemność: osiem miejsc, powierzchnia: 26,07 m²).

¹⁸ Nominalnie 103 cele. Jedno z pomieszczeń zostało tymczasowo (na wypadek zjawiska przeludnienia) zaadoptowane na cele mieszkalną (pojemność: osiem miejsc, powierzchnia: 26,07 m²).

¹⁹ Świetlica pawilonu A.

²⁰ Dobór uwzględniał: po dwie cele w pawilonach A, B, C i E oraz po jednej celi w pawilonach D i F.

²¹ W pawilonach B, C, D, E, F (z których korzystać mogli osadzeni z danego pawilonu).

²² W tym sala posiedzeń Sądu Penitencjarnego i czytelnia, wykorzystywane w ramach potrzeb, jako sale zajęciowa i jedna dedykowana sala zajęciowa.

²³ Dostępny dla osadzonych z OP-1.

²⁴ W tym: magazyn mundurowy (ubrań i sprzętu) z przynależnym pomieszczeniem krawieckim, kuchnia, stołówka, magazyn żywnościowy, warsztat elektryka, warsztat stolarski, warsztat ślusarski, warsztat spawacza i magazyn.

²⁵ W tym jednej Sali posiedzeń Sądu Penitencjarnego, wykorzystywanej w ramach potrzeb, jako sala zajęciowa i jednej Sali dedykowanej.

do których w ramach porządku wewnętrznego mieli dostęp wszyscy osadzeni. Utrzymywanie więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi było realizowane na monitorowanej sali widzeń z dostępem do kantyny i wyznaczonego miejsca do zabaw z odwiedzającymi dziećmi. Możliwość kontaktu z obrońcą bądź kuratorem zapewniało dedykowane pomieszczenie do przesłuchań, natomiast korzystanie z radia, telewizji, książek i prasy umożliwiały świetlice, czytelnia i biblioteka. Ponadto na podstawie zarządzeń Dyrektora Zakładu²⁶ umożliwiono skazanym korzystania z prywatnego sprzętu audiowizualnego za odpowiednim zezwoleniem Dyrektora.

(dowód: akta kontroli str. 536-537, 538, 539-541, 543, 558-565, 81-117, 134-144)

3. Prowadzenie zindywidualizowanego oddziaływania na skazanych oraz udzielanie pomocy w ich readaptacji społecznej.

Opis stanu faktycznego

Na 13 wychowawców i dwóch psychologów zatrudnionych w ZK wszyscy byli funkcjonariuszami Służby Więziennej i posiadali wyższe wykształcenie. Sześciu wychowawców ukończyło studia podyplomowe związane z pracą w zakresie readaptacji społecznej skazanych. Siedmiu wychowawców odbyło szkolenia dotyczące programów resocjalizacyjnych opartych na szerokich podstawach teoretycznych o udokumentowanej skuteczności, pozwalające na prowadzenie takich programów wśród osadzonych²⁷. Pracujący ze skazanymi mieli odpowiednie przygotowanie i kwalifikacje.

(dowód: akta kontroli str. 616-618, 160-174, 624-796, 824)

Wychowawcy „liniowi” posiadali określone grupy osadzonych, znajdujących się pod ich opieką. Dwoje spośród wychowawców nie posiadało przydzielonych grup, ponieważ pełnili oni funkcję dla wszystkich osadzonych w zakresie pomocy postpenitencjarnej, kulturalno-oświatowej, a także sportu oraz biblioteki.

(dowód: akta kontroli str. 129, 785)

Według stanu na dzień 30 września 2014 r. na 10 wychowawców „liniowych”²⁸ przypadało odpowiednio: 70, 67, 71, 58, 68, 69, 54, 57, 53, oraz 60 skazanych. Na 627 osadzonych przypadało dwóch psychologów.

(dowód: akta kontroli str. 122, 129, 805, 806-809)

Wśród wychowawców i psychologów przeprowadzono anonimowe ankiety dotyczące readaptacji społecznej skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności.

Spośród wychowawców i psychologów:

- dla 25% wychowawców i 100% psychologów zatrudnienie w ZK było pierwszą pracą;
- 8,3% wychowawców wykonywało swoje zadania krócej niż rok, 25% od roku do trzech lat, oraz 66,7% powyżej pięciu lat, natomiast psychologowie prowadzili badania psychologiczne oraz oddziaływania psychokorekcyjne wobec skazanych co najmniej od pięć lat;
- 66,7% wychowawców zajmowało się grupami w przedziale 50-69 skazanych, 16,7% w przedziale 70-89 skazanych, a 16,7% nie posiadało grupy wychowawczej, ponieważ zajmowało się pomocą postpenitencjarną,

²⁶ Nr 69/11 z dnia 30.12.2011 r., Nr 17/2012 z dn. 21.05.2012 r. ze zm., Nr 29/2013 z 15.04.2013 r. ze zm. oraz Nr 21/2014 z dn. 11.04.2014r.

²⁷ ART i DULUTH.

²⁸ Jeden z wychowawców przebywał na urlopie rodzicielskim.

działalnością kulturalno-oświatową, sportem bądź biblioteką. Wszyscy psychologowie mieli pod opieką więcej niż 250 skazanych;

- do obowiązków służbowych wszystkich ankietowanych wychowawców i psychologów należało zastępowanie innego wychowawcy bądź psychologa;
- 25% ankietowanych wychowawców stwierdziło, że liczebność grupy wychowawczej, wobec której realizuje działania penitencjarne umożliwia skuteczną realizację tego zadania, 16,7 % stwierdziło, że raczej umożliwia, 33,3%, iż raczej nie umożliwia oraz 25%, że nie umożliwia. Ponadto 85,7% ankietowanych wychowawców, którzy wskazali, iż liczebność ta raczej nie umożliwia lub uniemożliwia realizację zadań sygnalizowało lub informowało o tym fakcie przełożonych. Jednocześnie połowa zatrudnionych w ZK psychologów wskazała, że liczebność powierzonej grupy raczej nie umożliwia skutecznej realizacji zadań, o czym informowano przełożonych;
- optymalna wielkość grup wychowawczych, umożliwiająca wychowawcy skuteczne realizowanie indywidualnego oddziaływania wobec wszystkich skazanych, to wg ankietowanych grupa od 10 do 50 skazanych²⁹, spośród psychologów - od 150 do 250 skazanych;
- wszyscy ankietowani wychowawcy i połowa psychologów uczestniczyła w ostatnich trzech latach w kursach doskonalenia zawodowego;
- 16,7% ankietowanych wychowawców stwierdziło, że dostępność oferowanych szkoleń nie jest adekwatna do ich potrzeb zawodowych, natomiast na nieadekwatność szkoleń w stosunku do potrzeb zawodowych wskazywali wszyscy psychologowie;
- 66,7% ankietowanych wychowawców i połowa psychologów nie uczestniczyła w ostatnich trzech latach w szkoleniu w zakresie redukcji stresu;
- wszyscy wychowawcy i psychologowie deklarowali częstotliwy kontakt z bezpośrednim przełożonym, a w ostatnich 30 dniach bezpośredni przełożony spotykał się z nimi z własnej inicjatywy;
- wszyscy wychowawcy i psychologowie zadeklarowali możliwość konsultacji z innymi funkcjonariuszami i pracownikami jednostki;
- w ocenie 41,7% wychowawców i połowy psychologów w Zakładzie wprowadzono mechanizm tzw. superwizji w zakresie zadań przez nich wykonywanych;
- wychowawcy i psychologowie weryfikują skuteczność oddziaływania w zakresie readaptacji społecznej na podległych im skazanych;
- wśród przeszkód w zakresie zapewnienia skutecznej readaptacji społecznej skazanych, przebywających w ZK, wskazywano m.in. zbyt liczne grupy wychowawcze, dużą ilość prowadzonej dokumentacji, ograniczenia finansowe na dostateczną realizację programów, ograniczoną liczbę sal zajęciowych i sprzętu;
- 66,7% wychowawców i wszyscy psychologowie zadeklarowali wiedzę, że Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej lub Centralny Zarząd Służby Więziennej dokonują klasyfikacji (rankingu) jednostek penitencjarnych według kryteriów dotyczących liczby zastosowanych oddziaływań penitencjarnych, jednocześnie połowa z nich wskazywała na „odgórny nacisk” w zakresie zwiększania liczby realizowanych programów, deklarując jednak w większości, że nie wpływa to, na jakość realizowanych programów sprzyjających readaptacji społecznej skazanych.

(dowód: akta kontroli str. 595-600, 609-615)

²⁹ Spośród wychowawców, którzy odpowiedzieli w ankietach na pytanie, jaka w ich opinii powinna być optymalna wielkość grup wychowawczych 27,3 % wskazało grupę do 30 osób, 45,5% grupę do 40 osób oraz 27,3% grupę do 50 osób.

Z wynikami ankiet zapoznano Dyrektora i byłego Dyrektora Zakładu. Dyrektorzy wskazali m.in., że wychowawcy mieli możliwość uczestniczenia w szkoleniach i nie odmawiano im udziału w jakimkolwiek szkoleniu, jednakże szkolenie wybrane przez funkcjonariusza musiało odpowiadać celom jednostki. Były Dyrektor wyjaśnił także, że od 2008 roku liczba przedmiotowych szkoleń drastycznie zmalała, czego najbardziej prawdopodobną przyczyną było znaczne uszczuplenie środków finansowych przeznaczanych na szkolenia. Podkreślił także, że akces do szkoleń jest dobrowolny.

(dowód: akta kontroli str. 601-606, 853-861)

W kwestii „odgórnego nacisku” w zakresie zwiększenia liczby realizowanych programów resocjalizacyjnych były Dyrektor ZK wyjaśnił, że w jego ocenie działania jednostek nadrzędnych to typowe działania zmierzające do posiadania aktualnych statystycznych informacji dotyczących bieżącej działalności jednostek penitencjarnych, a gromadzone dane dotyczące ilości i rodzajów realizowanych programów readaptacyjnych nie jest traktowane jako „ranking” i nie wpływa negatywnie na jakość tych programów.

(dowód: akta kontroli str. 1140-1141)

Ponadto Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej we Wrocławiu poinformował, że nie prowadzi klasyfikacji (rankingu) jednostek penitencjarnych wg kryteriów liczby zastosowanych oddziaływań penitencjarnych, a jego jedynym zaleceniem było to by w przypadku prowadzenia programów postępować zgodnie z Zarządzeniem nr 2/04 Dyrektora Generalnego oraz założeniami wynikającymi z planu działalności Okręgowego Inspektoratu. Ustalenie szczegółów zasad i ilości programów oraz ich organizacja leży jedynie w gestii dyrektora jednostki. Poinformował także, że z jego strony nie było i nie ma żadnych nacisków dotyczących ilości realizowanych programów wykraczających poza zatwierdzony plan działalności.

(dowód: akta kontroli str. 864-867)

W okresie adaptacyjnym, nowo przyjęty do służby wychowawca, podlegał w ZK mentorowi³⁰. W tym czasie realizowany był program szkolenia wstępnego, kończący się sporządzeniem oceny lub uwagami dotyczącymi przebiegu szkolenia oraz rekomendacją przedstawianą kierownikowi jednostki. Następnie weryfikacja efektywności prowadzona była w Zakładzie w sposób ciągły m.in. poprzez analizę skarg, ilości skazanych uczestniczących w systemie programowanego oddziaływania, jakości i tematyki oferowanych programów. Etapem formalnym oceny pracy wychowawcy i psychologa było sporządzenie opinii o funkcjonariuszu³¹. Poziom pracy wychowawców oceniany był również na bieżąco i cyklicznie poprzez monitorowanie ich zapisów w systemach informatycznych lub bieżącym przeglądzie notatek w dokumentacji osobopoznawczej. Weryfikacja efektywności, skuteczności i przydatności psychologów do pracy ze skazanymi obejmowała szereg wskaźników, w tym m.in. ilość skarg na czynności wykonywane przez funkcjonariusza, liczbę osadzonych objętych programami resocjalizacyjnymi, stosowanie wobec nich krótkich interwencji związanych ze stwierdzonym uzależnieniem od alkoholu oraz bieżące konsultacje. Nie organizowano regularnych spotkań psychologów z innymi specjalistami w tej dziedzinie. Odbywało się to jedynie podczas spotkań nieformalnych. Przydatność psychologów weryfikowana była w opiniach służbowych sporządzanych przez bezpośredniego przełożonego. Poziom pracy psychologów oceniany był również poprzez monitorowanie ich zapisów w systemach informatycznych lub bieżącym przeglądzie notatek w dokumentacji osobopoznawczej. Ponadto w Zakładzie funkcjonował system kontroli, zgodnie

³⁰ Zarządzenie nr 25 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 11 lipca 2014 r. w sprawie mentorów w Służbie Więziennej.

³¹ Ustawa o Służbie Więziennej z dnia 9 kwietnia 2010 r., art. od 86 do 93 (Dz. U. z 2014 r., poz. 173).

z którym oceniano prawidłowość pracy funkcjonariuszy, umożliwiając bieżące rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów. System kontroli oparty był o Zarządzenia Dyrektora ZK, dotyczące ustalenia zasad i systemu kontroli zarządczej i wewnętrznej w ZK, w ramach którego kontrolę wewnętrzną sprawował Dyrektor, jego zastępcy oraz upoważnieni i wytypowani kierownicy komórek organizacyjnych i pracownicy. Prowadzone kontrole miały, co do zasady, charakter planowy. Wyniki kontroli dokumentowano poprzez opisanie zakresu kontroli, stwierdzonego stanu faktycznego oraz ustalonych nieprawidłowości i wydanych w tym zakresie poleceń.

(dowód: akta kontroli str. 589-592, 601-606, 810-815, 1157-1160, 1161-1278)

Osadzeni mieli możliwość odpłatnego i nieodpłatnego zatrudniania na terenie jednostki, a także poza jednostką penitencjarną. Na terenie jednostki mogli być zatrudnieni m.in. w pomieszczeniach przynależnych do działu kwatermistrzowskiego³², radiowęzle, sali widzeń, biblioteki, ambulatorium, fryzjerni i obiektach administracyjnych.

Według stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. pracowało 155 osadzonych. Osadzeni wykonywali pracę odpłatnie (48 osadzonych), jak i nieodpłatnie (107 osadzonych)³³. Pracę poza jednostką wykonywało 74 osadzonych (w tym 10 odpłatnie) m.in. w placówkach przedszkolnych, szkolnych i szkolnictwa wyższego, placówkach opieki zdrowotnej, jednostkach samorządu terytorialnego i organizacjach pozarządowych, związku łowieckim, klubie sportowym, i przedsiębiorstwie produkcyjno-handlowo-usługowym. Na terenie ZK pracowało 81 osadzonych (w tym 38 odpłatnie).

Celem zwiększenia grona potencjalnych pracodawców, w jednostce optymalizowano kryteria kwalifikacyjne osadzonych, kierowanych do zatrudnienia poza terenem jednostki i organizację kontroli osadzonych przed opuszczeniem terenu Zakładu. Weryfikowano osadzonych identyfikując potencjalnych pracodawców. Prowadzono korespondencję, rozmowy telefoniczne i spotkania z potencjalnymi pracodawcami, wyjaśniano zasady i regulacje prawne obowiązujące przy zatrudnianiu osadzonych (dot. m.in. ubezpieczenia, bhp, badań lekarskich, transportu, refundacji poniesionych kosztów z Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych). Zakład o możliwości zatrudnienia skazanych informował również na stronach internetowych Służby Więziennej. Jak wyjaśnili Dyrektor ZK i st. inspektor ds. zatrudnienia osadzonych ZK, podejmowane działania w celu pozyskania nowych miejsc pracy przynoszą rezultaty, pomimo braku zainteresowania większości podmiotów, do których skierowana została oferta, propagując w ten sposób na rynku pracy ideę zatrudnienia osób pozbawionych wolności.

(dowód: akta kontroli str. 536-537, 489-534, 825-850, 1113-1119)

Osadzeni mieli możliwość kształcenia w szkołach prowadzonych przy zakładach karnych, a także za zgodą Dyrektora w szkołach poza obrębem Zakładu. Uzupełnieniem oferty edukacyjnej były szkolenia kursowe organizowane przez jednostki penitencjarne, adresowane przede wszystkim do skazanych, nie mających żadnych umiejętności zawodowych lub wymagających przekwalifikowania zawodowego.

³² W tym: magazyn mundurowy (ubrań i sprzętu) z przynależnym pomieszczeniem krawieckim, kuchnia, stolówka, magazyn żywnościowy, warsztat elektryka, warsztat stolarski, warsztat ślusarski, warsztat spawacza i magazyn.

³³ Na 24 osadzonych skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności zatrudniono 10 osadzonych (w Wojskowym Klubie Sportowym „Śląsk” – nieodpłatnie, 4. Wojskowym Szpitalu Klinicznym – nieodpłatnie, Dolnośląskim Urzędzie Wojewódzkim – nieodpłatnie oraz na terenie ZK – odpłatnie i nieodpłatnie).

Według stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. w szkole średniej (liceum ogólnokształcące) kształcił się jeden osadzony³⁴. Po 30 czerwca 2014 r. naukę w szkole średniej podjęło dwóch osadzonych³⁵. Wg stanu na dzień 30 czerwca 2014 r. żaden ze skazanych przebywających w ZK nie był w trakcie kursu. Po 30 czerwca 2014 r. odbyły się dwa szkolenia (kurs zagospodarowania terenów zielonych, który ukończyło 12 skazanych³⁶ oraz kurs monterów zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, które ukończyło 15 skazanych³⁷).

(dowód: akta kontroli str. 1113-1119, 1122-1125, 1131-1134, 1138)

W Zakładzie nie znajdował się oddział terapeutyczny.

(dowód: akta kontroli str. 536-537)

Spośród osadzonych skazanych na kary wieloletniego pozbawienia wolności instytucją przygotowania do zwolnienia określoną w art. 164 *KKW* objęto w 2012 r. – dwóch osadzonych, w 2013 r. – trzech osadzonych (w I półroczu 2014 r. nie było takich osób). W tym: liczba osób objętych przygotowaniem do zwolnienia przez Komisję Penitencjarną ZK w 2012 r. – dwóch, w 2013 r. – trzech. W badanym okresie nie było przypadków objęcia przygotowaniem do zwolnienia przez Sąd Penitencjarny oraz przypadków przeniesienia z nałożonym okresem przygotowania.

Jak wyjaśnił Dyrektor ZK w ramach przygotowania do zwolnienia skazanych, wobec których zastosowano art. 164 *KKW* podejmuje się współpracę z organizacjami pozarządowymi, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz kuratorem penitencjarnym. Z-ca Dyrektora ZK wyjaśnił ponadto, że specyfika Zakładu umożliwi skazanym korzystanie z systemu przepustkowego, co stwarza warunki realizacji przez nich swoich planów wolnościowych bez konieczności stosowania art. 164 *KKW*, co prawdopodobnie powoduje niskie zainteresowanie w tej materii.

(dowód: akta kontroli str. 126, 127, 130, 1116)

W ZK prowadzone były programy resocjalizacyjne mające na celu readaptację społeczną osadzonych. W 2012 r. realizowano w sumie 22 programy w ramach 62 edycji, w 2013 r. - 31 programów w ramach 95 edycji., w I półroczu 2014 r. - 27 programów w ramach 41 edycji, natomiast wg stanu na dzień 25 września 2014 r. - 28 programów w ramach 47 edycji³⁸.

(dowód: akta kontroli str. 160-188)

Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że analizę potrzeb, przydatności i selekcji na odpowiednie programy resocjalizacyjne prowadzi się poprzez określenie przyczyn i przebiegu wykolejenia społecznego i indywidualnych badań osobopoznawczych. Ustalenie przyczyn i okoliczności popełnienia przez skazanych przestępstw jest podstawowym elementem analizy potrzeb na program resocjalizacyjny, którego zadaniem jest zmniejszenie ryzyka powrotu do przestępstwa i osiągnięcia celu wykonywania kary. Programy resocjalizacyjne sporządzane były przez funkcjonariuszy zatrudnionych w Zakładzie. Nie wykorzystywano programów resocjalizacyjnych ze źródeł zewnętrznych.

Wszystkie przeprowadzone w badanym okresie programy były programami trwającymi dłużej niż jeden dzień.

Z-ca Kierownika Działu Penitencjarnego ZK wskazał, że wszystkie programy realizowane w badanym okresie, były programami opartymi na szerokich

³⁴ Z wyrokiem niższym niż pięć lat.

³⁵ W tym jeden w technikum (skazany na wyrok niższy niż pięć lat) i jeden w liceum ogólnokształcącym (skazany na wyrok wyższy niż pięć lat).

³⁶ Z wyrokiem niższym niż pięć lat.

³⁷ W tym jeden skazany z wyrokiem wyższym niż pięć lat.

³⁸ Łącznie w okresie 2012 - 25 września 2014 r. realizowano 41 różnych programów.

podstawach teoretycznych o udokumentowanej skuteczności. Niemniej jednak jedynie sześć realizowanych programów opartych było o model DULUTH³⁹, a ponadto nie realizowano programów opartych na modelu ART i HIOB. Były Dyrektor ZK wyjaśniając na jakiej podstawie uznano, że wszystkie realizowane programy oparte były na szerokich podstawach teoretycznych o udokumentowanej skuteczności podał, że wielokrotne kontrole wewnętrzne uznały te programy za wartościowe i przydatne, realizująca programy kadra penitencjarna w większości była wyposażona w wiedzę potwierdzoną uczestnictwem w certyfikowanych kursach i szkoleniach specjalistycznych, a ocena efektów skuteczności programów przedstawiana była w sprawozdaniach podsumowujących.

We współpracy z podmiotami, o których mowa w art. 38 par. 1 *KKW* w 2012 r. prowadzono 16 programów, w 2013 r. – 20 programów, w I półroczu 2014 r. – 17, oraz do dnia 25 września 2014 r. 19 programów. Ponadto zlecano ich realizację innym wyspecjalizowanym podmiotom, co dotyczyło w 2012 r. – 16 programów, w 2013 r. – 28 programów, w I półroczu 2014 r. – 17 oraz do dnia 25 września 2014 r. - 19 programów.

(dowód: akta kontroli str. 161-188, 583, 1374)

Próba 10 programów resocjalizacyjnych skierowanych do skazanych odbywających karę pozbawienia wolności, realizowanych w ZK w badanym okresie, poddana została ocenie, powołanego przez NIK biegłego. Badaniem objęte zostały następujące programy resocjalizacyjne: „Penicylinka” – program resocjalizacyjno – edukacyjny aktywności twórczej, „Reficere Scriptura” – program resocjalizacyjno – edukacyjny, „Alkohol – świadome ryzyko” – edycja 7, program psychoedukacyjny z zakresu profilaktyki antyalkoholowej, „Duluth – Nie do przyjęcia” – program resocjalizacyjny z zakresu profilaktyki agresji i przemocy, „Doradztwo prawne” – program resocjalizacyjno – edukacyjny, „EDU-EKO” – program resocjalizacyjno – edukacyjny, „Lekka Sztangielka II” – program resocjalizacji w zakresie przeciwdziałania agresji i przemocy oraz przeciwdziałania prokryminalnym postawom, „TEN: warsztaty tonowania emocji negatywnych” – program w zakresie kształtowania umiejętności społecznych, w celu przeciwdziałania prokryminalnym postawom, a w szczególności agresji i przemocy, „Tikkun naprawa – ocalić pamięć” – program resocjalizacyjno – edukacyjny, „Przywieszienne kluby pracy – aktywny powrót do pracy I/13” – program w zakresie aktywizacji zawodowej i promocji zatrudnienia.

Powołany biegły pozytywnie ocenił siedem z 10 programów⁴⁰, które mogą być stosowane w dalszej pracy ze skazanymi, jednakże pod warunkiem uzupełnienia braków wskazanych w opinii biegłego. Negatywnie oceniono natomiast trzy programy⁴¹.

(dowód: akta kontroli str. 206-402, 1281-1312)

Wszystkie programy objęte kontrolą w ramach badanej próby zawierały elementy określone w § 3 ust. 1 Zarządzenia 2/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r.⁴²

(dowód: akta kontroli str.206-402)

³⁹ Trzy w 2012 r. (4,84%), dwa w 2013 r. (2,11%), jeden do 25 września 2014 r. (2,13%); łącznie od 1 stycznia 2012r. do 25 września 2014 r.: 2,94% realizowanych programów.

⁴⁰ „Duluth – Nie do przyjęcia”; „Doradztwo prawne”; „EDU-EKO”; „Lekka Sztangielka II”; „TEN: warsztaty tonowania emocji negatywnych”; „Tikkun naprawa – ocalić pamięć”; „Przywieszienne kluby pracy – aktywny powrót do pracy I/13”,

⁴¹ „Penicylinka”; „Reficere Scriptura”; „Alkohol – świadome ryzyko”.

⁴² Zarządzenie w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjanej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych.

Zbadano realizację oddziaływań penitencjarnych na próbie 10 skazanych, w okresie objętym kontrolą, którzy posiadali wyrok pięciu lat lub wyższy⁴³. Stwierdzono, że:

- w przypadku osadzonych odbywających karę w systemie zwykłym, nakłaniano ich do trybu programowanego oddziaływania, w przypadku sześciu osadzonych zmieniono tryb, dwóch osadzonych nie wyraziło na to zgody;
- w procesie readaptacji społecznej w ZK brano pod uwagę dane, które wysyłał Sąd do Dyrektora ZK;
- dokonywano co najmniej raz na sześć miesięcy oceny okresowej postępów w resocjalizacji skazanego, oceny zawierały odpowiednie elementy⁴⁴ i weryfikowane były przez Komisję Penitencjarną ZK⁴⁵;
- IPO opracowywane przez wychowawców przy udziale skazanego, zawierały niezbędne elementy wynikające z § 14 ust. 1-2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r., a także były aktualizowane stosownie do potrzeb. Programy te były realizowane, a ocenę wykonania IPO dokonywała Komisja Penitencjarna ZK;
- dziewięć spośród 10 objętych próbą skazanych brało udział w programach readaptacyjnych, z których każdy trwał dłużej niż jeden dzień;
- w każdym przypadku nawiązywano kontakty z kuratorem i przeprowadzano wywiady środowiskowe, a ponadto w przypadku części skazanych nawiązywano także kontakty z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1 *KKW*, celem przygotowania skazanego do życia po zwolnieniu;
- trzech skazanych złożyło wnioski o przygotowanie do życia na wolności w trybie art. 164 *KKW*⁴⁶;
- skazanym, nie dysponującym wystarczającymi środkami własnymi, którzy opuszczali ZK, udzielano pomocy rzeczowej (w postaci odzieży) oraz zapomóg finansowych;
- w przypadku skazanych objętych działaniami przed wyjściem na wolność z jednostki penitencjarnej w trybie art. 164 *KKW*, tryb ten wyznaczyła Komisja Penitencjarna (na okres pięciu miesięcy), nawiązywano kontakty z kuratorem⁴⁷, a skazany odbywał karę w zakładzie położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. Z uwagi na negatywne prognozy kryminologiczno-społeczne skazani ci nie uzyskiwali zezwoleń na opuszczanie Zakładu. Administracja ZK podejmowała czynności niezbędne do otrzymania przez skazanego dowodu tożsamości⁴⁸.

(dowód: akta kontroli str. 1144-1155, 1092-1094, 1137)

Na w/w próbie skazanych, którzy powrócili do ZK⁴⁹ stwierdzono, że analiza dokumentów, obserwacje, rozmowy i wywiady były podstawowymi narzędziami ewaluacji prowadzonej wobec osadzonych, celem wyciągnięcia wniosków z nieudanych prób readaptacji społecznej, oceny postępów w resocjalizacji i doboru odpowiednich metod resocjalizacyjnych (np. objęcia skazanych odbywaniem kary w ramach programowanego oddziaływania, udziału w programach

⁴³ Spośród skazanych objętych próbą: dwóch skazanym brakowało maksymalnie sześć miesięcy do zakończenia odbywania kary, pięciu skazanych zakończyło odbywanie kary w 2014 r., dwóch skazanych zakończyło odbywanie kary w 2013 r., jeden skazany odbywał karę nadal; ośmiu skazanych odbywało karę w trybie programowego oddziaływania (w tym pięciu skazanych na początku odbywania kary objętych było trybem zwykłym), dwóch skazanych w trybie zwykłym; dwóch skazanych przygotowywało się do wyjścia na wolność w trybie art. 164 *KKW*.

⁴⁴ § 48-49 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493).

⁴⁵ art. 76 § 1 pkt 4 *KKW*.

⁴⁶ W tym jeden skazany w czasie badań kontrolnych, wniosek ten podlegał rozpatrzeniu.

⁴⁷ Jak wynikało z rozmowy końcowej w jednym przypadku program wolnościowy określał pomoc w uzyskaniu mieszkania, czym różnił się od IPO skazanego, jednakże kuratorzy nie przekazali do ZK programów wolnościowych opracowanych przez nich dla skazanych.

⁴⁸ Jednemu ze skazanych wyrobiono dowód osobisty, jeden skazany posiadał ważny dowód osobisty.

⁴⁹ Kontrolowana jednostka jest przeznaczona dla recydywistów penitencjarnych.

resocjalizacyjnych, wykonywania prac społecznych na rzecz Zakładu). Jak wyjaśnił Kierownik Działu Penitencjarnego ZK, informacje o sposobie wykonania kary, które uzyskują wychowawcy lub psychologowie z akt osobopoznawczych, wywiadów kuratorskich czy systemu Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawionych Wolności Noe.NET są w jego ocenie wystarczające. Niemniej jednak w uzasadnionych przypadkach wychowawcy i psychologowie kontaktują się z funkcjonariuszami z innych jednostek w celu uzyskania dodatkowych informacji.

(dowód: akta kontroli str. 1144-1155, 1094)

Spośród 27 osadzonych odbywających jednostkowy prawomocny wyrok pozbawienia wolności orzeczony na okres pięciu lat lub dłuższy, przebywających w zakładzie wg stanu na dzień 30 września 2014 r., przeprowadzono anonimową ankietę dotyczącą kontaktów z wychowawcą/psychologiem oraz programów resocjalizacyjnych:

- 88,9% skazanych wiedziało, kto jest ich wychowawcą (11,1% nie udzieliło żadnej odpowiedzi w tym zakresie), żaden z ankietowanych nie zadeklarował, że nie ma takiej wiedzy;
- 40,8% wskazało, że spotyka się z wychowawcą kilka razy w tygodniu, 14,8% określiło, że spotyka się codziennie, 14,8 % kilka razy w miesiącu, a 11,1% raz w tygodniu. Rzadsze kontakty zadeklarowało 18,5% ankietowanych;
- 74,1% odpowiedziało, że spotykało się z wychowawcą w ostatnim czasie z własnej inicjatywy;
- 59,3% ankietowanych wskazało, że nie musiało oczekiwać na spotkanie z wychowawcą, 25,9% oczekiwało jeden dzień, a 14,8% kilka dni (do tygodnia);
- 92,6% ankietowanych wiedziało, do kogo należy się zwrócić, aby spotkać się z psychologiem;
- 29,7% ankietowanych wskazało, że od 1 stycznia 2014 r. nie uczestniczyło w żadnym programie resocjalizacyjnym, 25,9% - w trzech lub więcej programach, 25,9% - w dwóch programach, 18,5% - w jednym programie;
- 74,1% ankietowanych wskazało, że programy resocjalizacyjne, w których wzięło udział będą przydatne po powrocie do wolności (tak lub raczej tak), przeciwnego zdania (nie lub raczej nie) było 22,2%, natomiast 3,7% ankietowanych nie udzieliło w tym zakresie żadnej odpowiedzi.

Ankietowani zwracali m.in. uwagę na zbyt dużą ilość skazanych, przypadających na wychowawcę i psychologa, potrzebę zwiększenia wpływu wychowawców na los skazanego, realizowanie programów w celu podniesienia statystyk, jednocześnie deklarując, że powinno być jak najwięcej różnorodnych programów z uwagi na różnorodne zainteresowania skazanych.

(dowód: akta kontroli str.586-588)

Z wynikami ankiet zapoznano Dyrektora i byłego Dyrektora Zakładu. Dyrektorzy wskazali m.in., że z dotychczasowej praktyki i obserwacji wynika, że osadzeni nie wykazują inicjatywy w przygotowaniu programów resocjalizacyjnych, realizowanych na terenie jednostki. W ZK odbywają karę pozbawienia wolności recydywiści, którzy z racji więziennego „doświadczenia” świetnie przystosowani są do warunków izolacji. W hierarchii ważności ich celów udział w programie resocjalizacyjnym nie jest priorytetem, ponieważ nakłada to na nich dodatkowe obowiązki. Z doświadczeń Dyrektorów wynika, że najchętniej wybierają „drogę na skróty”, tj. interesują ich przede wszystkim przepustki, praca odpłatna czy otrzymanie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Część osadzonych traktuje udział w programach instrumentalnie, będąc świadomym faktu, że udział w nich jest jedną z pozytywnych przesłanek uwzględnianych przez Sąd Penitencjarny. W ocenie Dyrekcji, w przypadkach niekorzystnych dla skazanych rozstrzygnięć

np. odmowy udzielenia warunkowego zwolnienia czy nieuzyskania przepustki zaangażowanie osadzonych zdecydowanie maleje.

(dowód: akta kontroli str. 582, 860)

Wśród rozwiązań o charakterze dobrych praktyk, stosowanych w procesie readaptacji społecznej skazanych, w ZK funkcjonuje instytucja kuratora penitencjarnego wyznaczonego przez Sąd Rejonowy Wrocław – Fabryczna. Wyznaczony przez Sąd kurator penitencjarny realizuje czynności służbowe w porozumieniu z administracją jednostki, która prowadzi również korespondencję z kuratorem w celu umożliwienia podjęcia szybkiej interwencji na terenie jednostki. Jak wynika z wyjaśnień kierownika działu penitencjarnego, w wyniku ustaleń kadry penitencjarnej Zakładu z przedstawicielami sądów w 2014 r., w przypadku skazanych, wobec których zastosowano art. 164 *KKW*, wychowawca ds. pomocy postpenitencjarnej, przesyłając prośbę o objęcie osadzonego okresem przygotowawczym, przesyła także drogą elektroniczną opinię o skazanym. Następnie ustalany jest termin wizyty w jednostce, po której kurator przekazuje wychowawcy informacje dotyczące ustaleń ze skazanym, które umieszczane są w formie notatki w systemie elektronicznym Noe.NET. Ponadto na terenie Zakładu realizowane są stałe dyżury pracownika socjalnego Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we Wrocławiu (z Zespołu Terenowej Pracy Socjalnej nr 3). M.in. prowadzony jest także program „Pomocna Dłoń”, w ramach którego skazani mają możliwość już w trakcie odbywania kary przygotować niezbędną dokumentację potrzebną do uzyskania wsparcia po opuszczeniu jednostki penitencjarnej. Zakład zawarł także porozumienie dwustronne z Wrocławskim Towarzystwem Opieki nad Więźniami – Dolnośląskim Ośrodkiem Mediacji (w ramach którego skazani mogą m.in. ubiegać się o pomoc rzeczową, prawną oraz mediację). Na podstawie zawartego porozumienia skazani bezdomni, opuszczający ZK, mają możliwość miesięcznego bezpłatnego pobytu w domu socjalnym Stowarzyszenia Pomocy „Ludzie Ludziom”.

(dowód: akta kontroli str. 871, 877-878, 894-895, 950-957, 959, 995, 1137)

Z-ca Dyrektora ZK wskazał, że najważniejszym problemem skazanych na wieloletnie kary pozbawienia wolności jest groźba utraty rodziny. W jego ocenie praktyka polskiego systemu penitencjarnego pokazuje, że osoby te w mniejszym stopniu korzystają z systemu przepustkowego, a jedyną formą kontaktu pozostają widzenia, korespondencja oraz kontakt telefoniczny. W ocenie Dyrektora rozwiązaniem tego problemu może być zwiększenie środków na realizację programów z zakresu integracji rodzin i umożliwienie widzeń rodzinnych w warunkach niepoddających skazanych i członków ich rodzin stygmatyzacji (np. odpowiednie pomieszczenia, tereny zielone). Kolejnym istotnym problemem wskazywanym przez Z-cę Dyrektora jest wykluczenie z rynku pracy, utrata umiejętności zawodowych, spowodowana brakiem praktyki oraz zatracenie umiejętności społecznych, umożliwiających poruszanie się po rynku pracy. Wskazywanym problem w przeciwdziałaniu temu zjawisku jest brak odpowiednich środków finansowych. Dyrektor stwierdził także, że nie bez znaczenia w tym zakresie są oczekiwania rynku pracy. Podał przykładowo, iż praktyką mogłoby się stać informowanie Służby Więziennej o deficytowych zawodach np. przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w celu kierunkowego kształcenia osadzonych w tym zakresie.

(dowód: akta kontroli str. 871-872)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Wobec trzech z 10 objętych badaniem i zrealizowanych w ZK programów resocjalizacyjnych powołany przez NIK biegły wydał negatywną opinię w zakresie przydatności tych programów w procesie readaptacji społecznej skazanych. Biegły stwierdził bowiem, że programy te nie spełniają wymogów programu resocjalizacyjnego przygotowującego skazanych do funkcjonowania zgodnego z obowiązującymi normami i regułami życia społecznego. Negatywna opinia dotyczyła następujących programów: „Penicylinka”, „Reficere Scriptura” oraz „Alkohol – świadome ryzyko”. Były Dyrektor Zakładu Karnego (zatwierdzający przygotowane programy) wyjaśnił, że w jego ocenie, programy te tworzone były w Zakładzie przez specjalistyczny personel penitencjarny, który posiada wiedzę w zakresie tematyki resocjalizacyjnej i zgodnie z wytycznymi Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Ponadto wskazał, iż programy te podlegały ocenie i kontroli przez przełożonych i jednostki nadrzędne, które nie wykazywały niespełniania wymogów programu resocjalizacyjnego, wskazując na ich wartościowość i przydatność.

(dowód: akta kontroli str. 1281-1312, 1313-1320, 1362-1374)

2. Wobec 10 objętych badaniem i zrealizowanych w ZK programów resocjalizacyjnych (zatwierdzonych przez byłego Dyrektora, bądź Zastępcę i byłego Zastępcę Dyrektora ZK) powołany przez NIK biegły wydał opinię zawierającą uchybienia w zakresie ich przygotowania, tj. biegły stwierdził, że jakość poszczególnych elementów określonych w § 3 ust. 1 Zarządzenia 2/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. nie jest wystarczająca i adekwatna. W siedmiu programach stwierdzono uchybienia w elemencie dotyczącym teoretycznego modelu, stanowiącego uzasadnienie programu, który wyjaśnia, w jaki sposób to, co jest proponowane w programie, będzie miało wpływ na czynniki skojarzone z zachowaniami przestępczymi⁵⁰. W trzech programach - w elemencie dotyczącym zidentyfikowanych czynników ryzyka, których zmiana będzie prowadzić do zmniejszenia ryzyka powrotu do przestępstwa⁵¹. W trzech programach - w elemencie dotyczącym spektrum celów⁵². W dwóch programach - w elemencie dotyczącym metod osiągania wskazanych celów⁵³. W czterech programach - w elemencie dotyczącym zasad rekrutacji skazanych do programu⁵⁴. W czterech programach - w elemencie określenia intensywności, sekwencji i czasu trwania programu⁵⁵. W trzech programach - w elemencie dotyczącym miejsca realizacji programu⁵⁶. W pięciu programach - w elemencie dotyczącym kadry i bazy niezbędnej do realizacji programu⁵⁷. W dziewięciu programach - w sposobie oceny efektów programu⁵⁸.

⁵⁰ „Penicylinka”, „Reficere Scriptura”, „Doradztwo prawne”, „Alkohol-świadome ryzyko”, „EDU-EKO”, „Ten-Warsztaty tonowania emocji negatywnych”, „Tikkun naprawa-ocalić pamięć”. Przykładowo. brak wskazania konkretnych potrzeb skazanych, które są zaspokajane przez czytelnictwo, niespójność i pobieżność uzasadnienia teoretycznego, brak odwołania do źródeł naukowych.

⁵¹ „Penicylinka”, „Reficere scriptura”, „Lekka sztangiela II”. Przykładowo brak jednoznacznego wskazania na zasadność udziału recydywistów w realizowanym programie, brak wskazania w jaki sposób i jakimi narzędziami czynniki ryzyka będą badane u skazanych aspirujących do uczestnictwa w programie, brak opisu końcowych efektów oddziaływań, które stanowią podstawę do określenia stopnia skuteczności programu.

⁵² „Reficere Scriptura”, „Doradztwo prawne”, „EDU-EKO”. Przykładowo: formułowanie celów w sposób ogólnikowy i mało czytelny lub zbyt szeroki.

⁵³ „Penicylinka”, „Reficere scriptura”. Przykładowo: brak odniesień do literatury fachowej, brak wskazania w opisie osób przyspasabiających skazanych do opanowania umiejętności wskazanych w programie.

⁵⁴ „Penicylinka”, „Reficere scriptura”, „Alkohol – świadome ryzyko”, „Lekka sztangiela II”. Przykładowo: brak wskazania, że nabór oparty był na zainteresowaniach i umiejętnościach skazanych, brak uzasadnienia kryterium doboru w odniesieniu do wskazanych celów.

⁵⁵ „Duluth – nie do przyjęcia”, „Alkohol – świadome ryzyko”, „EDU-EKO”, „Przywieszne kluby pracy – aktywny powrót do pracy”. Przykładowo: krótki czas trwania programu, brak określenia intensywności zajęć.

⁵⁶ „Reficere scriptura”, „Doradztwo prawne”, „Przywieszne kluby pracy – aktywny powrót do pracy”. Przykładowo: brak wskazania miejsca spotkań ze środowiskiem zewnętrznym lub pomieszczeń w których mają być realizowane programy.

⁵⁷ „Penicylinka”, „Duluth – nie do przyjęcia”, „EDU-EKO”, „Lekka sztangiela II”, „TEN: Warsztaty tonowania emocji negatywnych”. Przykładowo: brak opisu bazy materialnej, poziomu merytorycznego lub metodycznego przygotowania realizatorów programu, ograniczenie kadry realizującej do wyłącznego udziału pracowników kadry ZK.

⁵⁸ „Penicylinka”, „Reficere scriptura”, „Duluth – nie do przyjęcia”, „Doradztwo prawne”, „Alkohol – świadome ryzyko”, „EDU-EKO”, „Lekka sztangiela II”, „Tikkun naprawa – ocalić pamięć”, „Przywieszne kluby pracy – aktywny powrót do pracy”.

Były Dyrektor Zakładu Karnego, Z-ca Dyrektora⁵⁹ oraz były Z-ca Dyrektora⁶⁰ wyjaśnili, iż we wszystkich przypadkach, w ich ocenie, zatwierdzone przez nich programy były przygotowane w sposób rzetelny. Wyjaśnienia te w świetle opinii biegłego nie zasługują na uwzględnienie.

(dowód: akta kontroli str. 1281-1312, 1313-1320, 1362-1374)

3. W ramach badanej próby, skazanym o nr IDO 180824, 1306313, 62335, skierowanym do programowanego systemu oddziaływania, określono w IPO zadanie związane z udokumentowaniem wykształcenia, które w ocenie NIK nie spełnia wymogów określonych w § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dn. 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych⁶¹, tj. zadania te nie były związane z wyeliminowaniem przyczyn popełnionych przez skazanych przestępstw oraz nie były związane z naprawieniem szkody wyrządzonej przestępstwem. Kierownik Działu Penitencjarnego ZK oraz wychowawca opiekujący się skazanymi wyjaśnili, że w ich ocenie udokumentowanie wykształcenia było działaniem angażującym skazanych do aktywności, w tym w odniesieniu do poszukiwania zatrudnienia.

(dowód: akta kontroli str.1090, 1102, 1144-1155)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, iż w ZK przekroczono liczbę osadzonych przypadającą na jednego wychowawcę i psychologa określoną zaleceniami Dyrektora Generalnego Służby Więziennej⁶², zgodnie z którymi w zakładzie karnym na jednego wychowawcę powinno przypadać maksymalnie 40 osadzonych, natomiast na jednego psychologa maksymalnie 200 osadzonych. Według stanu na dzień 30 września 2014 r. w Zakładzie pracowało 10 wychowawców „liniowych” a jeden wychowawca przebywał na urlopie rodzicielskim. We wszystkich przypadkach liczba osadzonych, powierzonych pod opiekę, przekraczała 40 osadzonych, a przekroczenie to wynosiło od 14 do 31 skazanych⁶³. Ponadto na 627 osadzonych przypadało dwóch psychologów. W ocenie NIK powyższy stan może prowadzić do nadmiernego obciążenia wychowawców i psychologów oraz utrudnić nawiązanie rzetelnego kontaktu terapeutycznego z osadzonymi, co znalazło także swoje odzwierciedlenie w ankietach przeprowadzonych wśród wychowawców i psychologów zatrudnionych w Zakładzie. Obecny oraz były Dyrektor Zakładu wyjaśnili, że jednostka podejmowała i w dalszym ciągu będzie podejmować działania mające na celu zwiększenie etatów wychowawców w dziale penitencjarnym, aby osiągnąć wskazane parametry. Do tej pory informacje o niespełnianiu wymagań przekazywane m.in. do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej we Wrocławiu nie spowodowały odpowiedniego doetatyzowania Zakładu. Ponadto Dyrektorzy ocenili, iż aktualna liczba funkcjonariuszy w dziale penitencjarnym wskazuje na konieczność zintensyfikowania dalszych działań w celu osiągnięcia wymaganych parametrów. Niemniej jednak obecny Dyrektor Zakładu poinformował, iż nie znajduje po stronie administracji i organizacji przyjęć skazanych żadnych ograniczeń uniemożliwiających kontakt skazanych z wychowawcą oraz psychologami w Zakładzie, który jest zakładem karnym typu półotwartego i otwartego. Były Dyrektor ZK poinformował ponadto, że przyjęte

Przykładowo: brak pomiaru bądź ogniwa ewaluacyjnego oraz opisu i sposobów weryfikacji efektów oddziaływań resocjalizujących, brak stosowania indeksów lub standaryzowanych skali pomiarowych, pomiar deklaracyjny oraz subiektywizm ocen, brak wskaźników umożliwiających pomiar przyjętych zmiennych oraz narzędzi pomiaru.

⁵⁹ w przypadku programu „Doradztwo prawne”.

⁶⁰ w przypadku programu „Tikkun naprawa – ocalić pamięć”.

⁶¹ Dz. U. z 2013 r., poz. 1067.

⁶² Wytoczne DG SW w piśmie BKS 219/12 z dnia 12 stycznia 2012 r. dotyczącego realizacji Programu racjonalizacji zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej.

⁶³ 10 wychowawców „liniowych” miało pod opieką odpowiednio: 70, 67, 71, 58, 68, 69, 54, 57, 53, oraz 60 skazanych.

w Zakładzie Karnym nr 2 we Wrocławiu rozwiązanie określające liczbę skazanych na jednego wychowawcę oraz psychologa nie było wynikiem stosowania normy, ale raczej racjonalizowaniem możliwości kadrowych do potrzeb realizacji oddziaływań określonych w przepisach.

(dowód: akta kontroli str. 589-592, 593-594, 595-600, 601-606, 607-608, 609-615, 797-804, 122, 129, 805, 806-809, 853-854, 859, 864-866)

4. Współpraca jednostki penitencjarnej z podmiotami zewnętrznymi w zakresie readaptacji społecznej.

Opis stanu faktycznego

Podmiotami, z którymi ZK podejmuje najczęściej współpracę w zakresie ułatwienia społecznej readaptacji były:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we Wrocławiu (m.in. pracownicy MOPS-u pełnią tzw. dyżury socjalne, w ramach których udzielane są informacje i porady socjalne w zakresie mieszkaniowym, zawodowym oraz rodzinnym; przeprowadzają wywiady środowiskowe dotyczące pieczy zastępczej i praw do świadczeń; realizacja programu readaptacyjnego „Pomocna Dłoń”; informowano MOPS o zbliżającym się terminie zwolnienia osadzonego z ZK⁶⁴),

- II Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej we Wrocławiu (m.in.: zlecano dokonywanie wywiadów środowiskowych w trybie art. 14 § 1 *KKW* - 749 wywiadów w 2012 r., 861 w 2013 r., kuratorzy w ramach art. 164 *KKW* przygotowywali skazanych do życia po zwolnieniu z ZK, zapoznawali się z potrzebami i oczekiwaniami skazanych podczas indywidualnych spotkań w ZK, opracowywali ze skazanymi programy wolnościowe i podejmowali działania zmierzające do ich realizacji),

- Powiatowy Urząd Pracy we Wrocławiu (współpraca polegała na skierowaniu dwóch osób do odbycia stażu w Dziale Penitencjarnym celem uwrażliwienia ich na istnienie problemu readaptacji społecznej),

- Kościół Rzymsko-Katolicki, Towarzystwo Biblijne i Traktatowe Związku Świadków Jehowy w Polsce, Zbór Kościoła Zielonoświątkowego w Oławie (np. organizowanie posług religijnych, działalność katechetyczna, działalność charytatywna),

- Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu (realizacja programu „Dyskusyjny Klub Książki”, którego celem jest popularyzacja czytelnictwa),

- Uniwersytet Wrocławski (cykl prelekcji z zakresu prawa oraz dyżury studentów w ramach programu „Doradztwo Prawne Street Law”, a także realizacja programów resocjalizacji o tematyce profilaktyki agresji, przemocy, uzależnień i asertywności),

- Muzeum Miejskie we Wrocławiu (renowacja oraz prace porządkowe na terenie cmentarza żydowskiego, a także bezpłatne korzystanie ze wszystkich placówek muzealnych w ramach programu „Tikkun – Naprawa – Ocalić Pamięć”),

- Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich (renowacja oraz prace porządkowe na terenie cmentarza żydowskiego w ramach programu „Tikkun – Naprawa – Ocalić Pamięć”),

- OHP we Wrocławiu (realizacja programów „Przywięzione Kluby Pracy” – Aktywny Powrót do Pracy” oraz „Doradztwo zawodowe”, których celem jest pobudzenie u skazanych własnej aktywności w sferze poszukiwania pracy, wykształcenie

⁶⁴ Na podstawie porozumienia zawartego w dniu 13 czerwca 2000 r. pomiędzy Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej a Centralnym Zarządem Służby Więziennej w sprawie zasad współpracy w zakresie organizacji pomocy na rzecz osób zwolnionych z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz rodzin osób pozbawionych wolności, za zgodą osadzonego w 2012 r. wysłano jedno zawiadomienie, a w 2013 r. trzy zawiadomienia.

umiejętności prowadzenia rozmów kwalifikacyjnych z pracodawcą oraz zachęcanie skazanych do zatrudnienia w trakcie odbywania kary),

- Organizacje pozarządowe i fundacje w zakresie: spotkań informacyjnych dotyczących możliwości miesięcznego bezpłatnego pobytu w domu socjalnym dla mężczyzn prowadzonym przez Stowarzyszenie Pomocy „Ludzie Ludziom”, zaopatrzenia osadzonych w materiały piśmiennicze oraz karty telefoniczne (Fundacja „Restytucja”), dyżurów interwencyjnych dla osadzonych – poradnictwo prawne, pomoc w sprawach osobistych, mediacje, pomoc rzeczowa (Towarzystwo Opieki nad Więźniami – Dolnośląski Ośrodek Mediacji Dom), realizacji programu promocji ekologii i zdrowego stylu życia (Fundacja „Zielone Światło”), spotkań grup anonimowych alkoholików zrzeszonych w tzw. grupie „Fiołki” (Dolnośląska Intergrupa „AA”), spotkań grup uzależnionych od narkotyków do 2013 r. oraz od 2014 r. realizacji programu profilaktycznego „No Drugs” (Monar Wrocław).

(dowód: akta kontroli str. 871-1005)

Dyrektor ZK nie zapraszał do udziału w pracach komisji penitencjarnej przedstawicieli podmiotów zewnętrznych.

(dowód: akta kontroli str. 875)

W 2012 r. Dyrektor ZK powołał jeden organ kolegialny⁶⁵, który był odpowiedzialny za organizację II Okręgowego Konkursowego Przeglądu Prasowego „Prison Press”. W składzie zespołu znaleźli się m.in. przedstawiciele: Wojewody Dolnośląskiego, Ośrodka Regionalnego TVP Wrocław, Instytucji Kultury „Wrocław 2016”, Dyrektora Okręgowy Służby Więziennej we Wrocławiu.

(dowód: akta kontroli str. 875, 919, 920, 966-971)

ZK nie współpracował i nie współpracuje z Radą Terenową ds. Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym, ponieważ nie została powołana w Województwie Dolnośląskim.

(dowód: akta kontroli str. 875, 919)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że w badanym okresie działania podejmowane wspólnie z Powiatowym Urzędem Pracy nie obejmowały działań związanych z pośrednictwem pracy czy prowadzeniu szkoleń dla osadzonych. Nie podejmowano również współpracy z Dolnośląskim Wojewódzkim Urzędem Pracy. Były Dyrektor wyjaśnił, iż ze względu na status odbywających karę pozbawienia wolności, określony, jako osoby nieaktywne zawodowo, a nie bezrobotne, nie podlegają one działaniom powiatowych urzędów pracy. Ponadto każdy skazany opuszczający jednostkę, jest informowany podczas rozmowy końcowej o siedzibie odpowiedniego ze względu na miejsce zamieszkania Powiatowego Urzędu Pracy. Zdaniem NIK, współdziałanie z tymi podmiotami mogłoby ułatwić znalezienie zatrudnienia po opuszczeniu Zakładu Karnego i zapobiegać negatywnym skutkom bezrobocia wśród osób kończących odbywanie kary.

(dowód: akta kontroli str. 983, 1000, 918-919)

2. Najwyższa Izba Kontroli zauważa także, że Dyrektor ZK nie wykorzystywał swoich uprawnień wynikających z art. 75 § 2 KKW, polegających na zapraszaniu do udziału w pracach komisji penitencjarnych, z głosem doradczym m.in. osób godnych zaufania, zwłaszcza przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji, o których mowa w art. 38 § 1 KKW oraz kościołów i innych związków

⁶⁵ Na podstawie art. 77 KKW

wyznaniowych. Były Dyrektor wyjaśnił, że w czasie, gdy kierował ZK nie zapraszał przedstawicieli podmiotów zewnętrznych, ponieważ nie otrzymał takich propozycji, czy też zapytań o taką możliwość. W ocenie Dyrektora pewnym przejawem aktywności przedstawicieli podmiotów zewnętrznych były propozycje kapelana jednostki, dotyczące - na przykład - możliwości udzielenia przepustek lub zezwoleń na opuszczenie zakładu karnego. Dyrektor wyjaśnił jednakże, że kapelan nie wskazywał na potrzebę osobistego uczestnictwa w posiedzeniach komisji penitencjarnej. Ponadto wyjaśnił, że podmioty zewnętrzne uczestniczą m.in. w nagradzaniu skazanych (sporządzają stosowne wnioski) oraz kierują do jednostki opinie dotyczące skazanych, które są wykorzystywane przy sporządzaniu ocen osadzonych oraz brane pod uwagę przez komisję penitencjarną.

Zdaniem NIK, zintegrowanie działań różnych instytucji (np. poprzez stworzenie zespołów interdyscyplinarnych) w ramach procesu readaptacji społecznej osób opuszczających zakłady karne, mogłoby przyczynić się do wypracowania stałego systemu pomocy, który rozpoczynałby się w zakładzie karnym i był kontynuowany na wolności (np. wzmożenie wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej, z której osoby karane będą mogły skorzystać po wyjściu na wolność oraz walki ze stygmatyzacją społeczną dotyczącą byłych więźniów).

(dowód: akta kontroli str. 875, 918)

5. Wykorzystywanie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Penitencjarnej.

Opis stanu faktycznego

W okresie od 1 stycznia 2012 r. do 30 czerwca 2014 r. w ZK ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej (dalej: „Fundusz”) poniesione zostały koszty w łącznej wysokości 132,6 tys. zł, z tego:

- w 2012 r. – 47,6 tys. zł, tj. 89,0% przychodów ogółem w 2012 r. (53,5 tys. zł). Stan środków obrotowych netto na koniec 2012 r. wynosił 5,9 tys. zł,
- w 2013 r. – 70,3 tys. zł, tj. 92,7 % przychodów ogółem w 2013 r. (75,8 tys. zł). Stan środków obrotowych netto na koniec 2013 r. wynosił 5,6 tys. zł,
- w 2014 r. (do dnia 30 czerwca 2014 r.) r. – 14,7 tys. zł, tj. 50,9% przychodów ogółem do końca I połowy 2014 r. (28,9 tys. zł). Stan środków pieniężnych na koniec I połowy 2014 r. wynosił 14,2 tys. zł⁶⁶.

(dowód: akta kontroli str. 1069-1070, 1077-1078, 1081-1082)

Pomoc osadzonym realizowana była na podstawie obowiązujących przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości⁶⁷. Każda decyzja była analizowana i rozpatrywana indywidualnie. Przy podejmowaniu decyzji o udzieleniu pomocy brano pod uwagę m.in.: stan środków zgromadzonych przez skazanego na koncie depozytowym, ilość środków przekazanych na prywatny rachunek bankowy skazanego, wywiad kuratorski, stosunek skazanego do pracy.

(dowód: akta kontroli str. 1086-1087)

W Zakładzie sporządzane były i przekazywane do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej we Wrocławiu kwartalne pomocnicze sprawozdania z wykorzystania Funduszu, stosownie do postanowień § 34 ust. 2 rozporządzenia Ministra

⁶⁶ Na podstawie danych ze sprawozdań pomocniczych Rb-33.

⁶⁷ Dz. U. poz. 189. Poprzednio rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz. U. poz. 49).

Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 2014 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej⁶⁸.

(dowód: akta kontroli str. 1059-1084)

Szczegółowym badaniem objęto wydatki poniesione przez ZK w Funduszu w łącznej kwocie 25,6 tys. zł, z tego w 2012 r. - 6 tys. zł, w 2013 r. - 15,1 tys. zł i w I półroczu 2014 r. - 4,5 tys. zł. Wydatki te zostały poniesione zgodnie z przeznaczeniem, określonym w art. 43 § 8 pkt 2 KKW oraz ww. rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości⁶⁹.

(dowód: akta kontroli str. 1008-1052, 1053-1054, 1057-1058)

W 2012 r. udzielono 1 377 świadczeń z Funduszu dla 977 osadzonych. Najwięcej świadczeń udzielono z tytułu udzielania świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ udzielający pomocy – w szczególnie uzasadnionych wypadkach na kwotę 15,8 tys. zł, średnio 35,89 zł oraz organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień na kwotę 4,5 tys. zł, średnio 11,47 zł.

W 2013 r. udzielono 1 535 świadczeń dla 765 osadzonych. Najwięcej świadczeń na organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień na kwotę 13,3 tys. zł, średnio 20,49 zł oraz z tytułu udzielania świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ udzielający pomocy – w szczególnie uzasadnionych wypadkach na kwotę 13,2 tys. zł, średnio 38,79 zł.

W 2014 r. (do dnia 30 września 2014 r.) udzielono 733 świadczenia z Funduszu dla 406 osadzonych. Najwięcej świadczeń udzielono na organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień na kwotę 3,3 tys. zł, średnio 11,25 zł oraz z tytułu udzielania świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ udzielający pomocy – w szczególnie uzasadnionych wypadkach na kwotę 6,2 tys. zł, średnio 34,16 zł.

(dowód: akta kontroli str. 1279-1280, 1375)

Dyrektor i były Dyrektor ZK wskazali, że nie prowadzi się ewidencji wniosków o udzielenie pomocy z Funduszu rozpatrzonych negatywnie, gdyż dokumentację wniosków negatywnie rozpatrzonych włącza się do akt osobopoznawczych skazanego. Na podstawie próby 10 wniosków rozpatrzonych negatywnie stwierdzono, że taki sposób ich rozpatrzenia był we wszystkich przypadkach zasadny.

(dowód: akta kontroli str. 861, 1087, 1055-1056)

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁷⁰, wnosi o:

⁶⁸ Dz. U. poz. 189. Poprzednio § 20 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz. U. poz. 49).

⁶⁹ § 28 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 2014 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz. U. poz. 189). Poprzednio § 14 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz. U. poz. 49).

⁷⁰ Dz.U. z 2012 r., poz.82 ze zmianami.

1. Podjęcie działań mających na celu poprawę jakości przygotowywanych programów resocjalizacyjnych, ich przydatności w procesie readaptacji społecznej skazanych, także w oparciu o uwagi przedstawione w opinii biegłego dotyczącej objętych kontrolą programów readaptacyjnych.
2. Zawieranie w Indywidualnych Programach Oddziaływania wyłącznie takich zadań, które związane są z wyeliminowaniem przyczyn popełnionych przez skazanych przestępstw oraz związanych z naprawieniem szkody wyrządzonej przestępstwem.
3. Podjęcie działań zmierzających do zapewnienia odpowiedniego standardu w zakresie liczby skazanych przypadających na jednego wychowawcę/psychologa, stosownie do limitów określonych przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w wytycznych Nr 219/12 z dnia 12 stycznia 2012 r. w sprawie realizacji programu racjonalizacji zatrudnienia w jednostkach służby więziennej.
4. Rozważenie podjęcia współpracy z właściwym urzędem pracy w celu ułatwienia skazanym znalezienia przez nich zatrudnienia po opuszczeniu zakładu karnego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Delegatury Najwyższej Izby Kontroli we Wrocławiu, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, dnia grudnia 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu

Dyrektor

Grzegorz Fikus
młodszy inspektor kp.

.....
podpis

.....
Podpis

